

**ADAPTACJA ZABYTKÓW ARCHITEKTURY W
GDAŃSKU. ZARYS PROBLEMATYKI W ŚWIETLE
OBOWIĄZKÓW ORGANÓW OCHRONY ZABYTKÓW**
*Adaptation of buildings of historical significance in Gdańsk.
The key issues of Regional Heritage Protection Officers'
perspective*

Karolina Szczepanowska*

SUMMARY: This article discusses the issue of adaptation of immovable historic monument and sites in light of the legal requirements and from the point of view of heritage protection authorities being one of the participants of the adaptation process. The initial aim is to define the concept of monument adaptation and delineate the conditions in which such a process occurs. The article describes a series of initial actions taken prior to the actual preservation and restoration works – as part of the adaptation process. These works include e.g. detailed research on a historic monument or site, including historical (historical-preservation studies), preservation, architecture, and in many cases also archaeological research. The aim of these activities is to acquire a fullest possible picture of the monument. The results of this research then constitute a basis for preparation of project documentation of the intended works. The article underlines importance of assigning an appropriate purpose to the asset undergoing the process of adaptation, which should be merged with a

monument or site, i.e. respect all of its historical values and ensure the optimal utility of the asset, avoiding a series of potential negative consequences.

The paper then discusses the applicable legal framework concerning protection of immovable monuments and competences of monument protection authorities resulting from the said framework.

The paper's conclusion postulates that the activities of all personnel working on historic monuments and sites should be guided by their inner conviction that monuments need to be looked after and that they have a social duty to maintain them for the sake of future generations. This duty is actually applicable to all citizens, just as the cultural heritage is the primary building block of the nation's historical identity.

KEYWORDS: adaptation of historic monuments and sites, architecture, historic preservation offices, Gdańsk.

Jednym z najtrudniejszych z perspektywy konserwatorskiej zadań ściśle wiążących się z zabytkami architektury jest ich właściwe zagospodarowanie spełniające warunek utrzymania zabytku w dobrym stanie, a przede wszystkim zachowania wszystkich jego wartości zabytkowych i przekazania go w takiej postaci, jako spuścizny kulturowej, dalszym pokoleniom. Użytkowanie obiektu zabytkowego wiąże się z doborem i przypisaniem mu odpowiedniej funkcji, a także spełnieniem wymogów nakładanych przez współczesne normy życia. Działanie to wiąże się z szeregiem prac koniecznych do wykonania. Przebieg procesu adaptacji budynków posiadających cechy zabytkowe będzie zawsze uzależniony od postawy i oczekiwań właściciela obiektu, kolejno inwestora, użytkownika obiektu oraz organów ochrony zabytków, jak również osób wykonujących dokumentację projektową i wykonawców prac. Od świadomości ważności i konsekwencji wszystkich podejmowanych przez wymieniony wyżej zespół decyzji zależy efekt końcowy podjętych działań. Działania adaptacyjne winny mieć zatem charakter interdyscyplinarny wynikający ze złożonej problematyki obiektów zabytkowych

* Karolina Szczepanowska, a graduate of the Nicolaus Copernicus University in Toruń
<https://orcid.org/0000-0002-2112-8105>

i wymagający udziału oraz zaangażowania osób wielu dziedzin nauki.

Celem niniejszego artykułu jest próba podjęcia problematyki adaptacji zabytków architektury w świetle przepisów prawa i z punktu widzenia organów ochrony zabytków, jako jednego z uczestników tego procesu¹. Od świadomości osób wykonujących merytoryczne zadania w urzędach konserwatorskich, od rodzaju podejmowanych przez nich decyzji² zależy bardzo wiele, w tym bardzo często stopień zachowania i dobro zabytku³.

Adaptacja zabytku architektury polega na „przystosowaniu go do wymogów współczesnego życia, odpowiednio do funkcji, jakie ma spełniać ten budynek, jednak pod warunkiem zachowania wszystkich walorów zabytkowych, a przede wszystkim charakterystycznego układu funkcjonalno-przestrzennego, wartości artystycznych i oryginalnej substancji przy minimalnym wprowadzeniu nowych elementów”⁴. Przytoczona najbardziej trafna i kompletna zdaniem autora definicja pozwala na wysunięcie kilku wniosków. Jednym z najważniejszych jest warunek mówiący o dostosowaniu budynku do potrzeb i wymogów współczesnego życia i funkcji, jaką ma pełnić. Nasuwa się tutaj myśl, że w zależności od czasu, w którym podejmowana jest adaptacja obiektu będzie ona mieć odmienny charakter uzależniony od norm ówczesnego życia i standardów, do których zmierza lub które w danym czasie uznaje człowiek. Normy te dotyczą zarówno warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie⁵, jak również normy zwyczajowe wyznawane przez człowieka, kształtowane pod wpływem współczesnych mu trendów, ustanawianych standardów i mody. Należy jednak właściwie postrzegać kwestię wymogów współczesnego życia w zabytkach architektury. Przed zbyt dosłownym rozumieniem tego pojęcia, łączeniem go z „doraźną użytecznością” prowadzącą w rezultacie do silnych przekształceń zabytku i utraty jego wartości przestrzegają badacze

¹ Por. także Bąkowski Tomasz, *Udział wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie inwestycyjno-budowlanym oraz w innych postępowaniach związanych ze zmianą przeznaczenia lub zagospodarowania nieruchomości*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 285–301; Pabisiak Ewelina, *Nadzór konserwatorski – propozycje zmian ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 343–354.

² Decyzje konserwatorskie w sferze merytorycznej wydawane są w ramach uznania administracyjnego.

³ W niniejszym artykule rozważania będą dotyczyły zabytków architektury objętych ochroną prawną na podstawie wpisu do rejestru zabytków. Obszar objęty spostrzeżeniami autora obejmuje część historycznego miasta Gdańska.

⁴ Tajchman Jan, *Adaptacja zabytków architektury w świetle współczesnej teorii ochrony i konserwacji dóbr kultury*, [w:] *Konferencja Naukowo-Techniczna. Konserwacja, wzmacnianie i modernizacja budowlanych obiektów historycznych i współczesnych*, red. G. Rakowski, Kielce 2001, s. 134; Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji dziedzictwa architektonicznego w zakresie zabytkowych budowli*, Toruń 2009, s. 6; Tajchman Jan, Piaskowska Beata, *Na czym polega metoda adaptacji zabytków architektury do współczesnych funkcji*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 314.

Inną definicję adaptacji zabytku zaproponowała Bogumiła Rouba. Jest ona ujęta syntetycznie, ale zawiera wszystkie istotne warunki, które w jej procesie zachodzą. „Adaptacja to przystosowanie do nowych funkcji pod warunkiem maksymalnego zachowania charakterystycznych cech materii i struktury zabytku, będących nośnikami wartości artystycznych i historycznych”, Rouba Bogumiła, *Proces ochrony dóbr kultury. Pojęcia, terminologia*, [w:] *Ars longa vita brevis – tradycyjne i nowoczesne badania dzieł sztuki*, Toruń 2003, s. 346–379.

⁵ Warunki techniczne określa Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1422 tj.).

tematu⁶. Drugą istotną kwestią jest funkcja planowana dla zabytku. Zdaniem niektórych badaczy większość obiektów historycznych utraciła swoje pierwotne znaczenie z powodu dezaktualizacji pełnionej przez nie pierwotnie funkcji oraz rozwoju cywilizacyjnego zmieniającego potrzeby współczesnego człowieka i formy ich zaspokajania. Z tego względu im starszy obiekt tym większy nakład prac „modernizacyjnych” będzie wymagany⁷. Trzeba podkreślić, że starsza metryka zabytku architektury nie zawsze oznacza zły stan jego zachowania, a ten z kolei decyduje o zakresie ingerencji i wymiany oryginalnych elementów. Należy mieć świadomość, że pod wpływem wielu różnych czynników w tym przede wszystkim ekonomicznych, a także własnościowych funkcja współcześnie podlega zmianom. Z tego względu nie należy podejmować ostatecznych i trudnych do odwrócenia rozstrzygnięć zakładając, że funkcja wprowadzana w danym momencie nie podlega przekształceniom. Niezależnie od wyboru funkcji nie może ona w żadnym z przypadków powodować nieodwracalnych przeobrażeń w zabytku i jego przekształceń. Na ustalenie słusznej z perspektywy założeń konserwatorskich funkcji dla zabytku składa się szereg czynników. Poza pełną analizą zabytku, wartościowaniem jego poszczególnych elementów składowych, o czym mowa będzie w dalszej części artykułu, należy zawsze kierować się zasadą wpisania funkcji w zabytek architektury, nie zaś jej wycięcia⁸. Funkcja wpisana w obiekt szanuje wszystkie jego wartości zabytkowe i pozwala na optymalne użytkowanie obiektu bez szeregu negatywnych konsekwencji. W omawianej sytuacji funkcja wpisuje się w charakterystyczny dla obiektu układ funkcjonalno-przestrzenny. Umiejętne dobranie funkcji w zabytku architektury oraz właściwa realizacja prac z pełnym wyeksponowaniem istniejących wartości zabytku wpływa korzystnie na budowanie tzw. klimatu miejsca, jak również budowanie dobrych skojarzeń przez jego odbiorców. W przypadku większości funkcji usługowych zależność ta przedkłada się na chęć ponownego obcowania z zabytkiem, co z kolei jest efektem korzystnym dla właściciela lub użytkownika zabytku⁹. Warto w tym miejscu podkreślić, że zabytki architektury mają w sobie duży potencjał, który wymaga od właściciela lub użytkownika właściwego podejścia.

⁶ Rouba Bogumiła, *Dlaczego adaptacje niszczą zabytki i czy tak być musi?*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2009, s. 113.

⁷ Molski Piotr, *Adaptacja – formy i uwarunkowania*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2009, s. 87; Molski Piotr, *Funkcja – atrybutem wartości i ochrony zabytku*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa 2014, s. 189–194. Modernizację w przypadku zabytków architektury należy odnieść wyłącznie do elementów nowych, współczesnych np. instalacji elektrycznej, nie zaś do oryginalnej substancji. Modernizacja, czyli unowocześnianie w obrębie substancji autentycznej prowadziłoby w konsekwencji do jej wymiany, usunięcia i bezpowrotnej utraty, co jest sprzeczne z wykładnią teorii konserwacji zabytków, tym samym niedopuszczalne w zabytkach.

⁸ Por. Tajchman Jan, *Adaptacja zabytków architektury...*, s. 137; Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji...*, s. 6,18.

⁹ Rouba Rafał, *Hotele w obiektach zabytkowych*, *Ochrona Zabytków*, nr 1–2, 2004, s. 143–164; Małachowicz Edmund, *Konserwacja i rewaloryzacja architektury w środowisku kulturowym*, Wrocław 2007, s. 89–91; Rouba Bogumiła, *Projektowania konserwatorskie*, *Ochrona Zabytków*, nr 1, 2008, s. 64–65; Rouba Bogumiła, *Dlaczego adaptacje niszczą...*, s. 120, 122; Czyżniewska Lucyna, *Uwagi dotyczące problemów adaptacji obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2009, s. 22 i nn.; Grabiszewski Marek, *Adaptacje budowli zabytkowych na cele hotelowe*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2009, s. 44 i nn. Rozważania o funkcji zabytku jako wyznaczniku jego wartości podejmuje także Marcin Gawlicki, *Funkcja zabytku – wyznacznik wartości czy pole konfliktu*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa 2014, s. 129–136.

Warunkiem skutecznego wykorzystania tego potencjału jest dostrzeżenie i oswojenie tych walorów, a następnie właściwe ukierunkowanie prowadzenia prac konserwatorsko-restauratorskich¹⁰. Trzeci czynnik będący punktem wyjścia do ustaleń możliwości i ograniczeń w adaptacji zabytku stanowi rozpoznanie zabytku, obejmujące wykonanie takich działań jak badania historyczne (studium historyczno-konserwatorskie), badania konserwatorskie substancji obiektu, badania architektoniczne i badania archeologiczne przez odpowiednio przygotowane do ich wykonania osoby z poszczególnych dziedzin¹¹. Wyniki przeprowadzonych badań, szczegółowa wiedza o zabytku, jak również analiza wartościująca stanowią podstawę opracowania programu lub projektu prac konserwatorskich. Dokładność i rzetelność wykonanych wyżej prac, trafność wnioskowania warunkuje jakość późniejszego opracowania konserwatorskiego będącego podstawą prac realizacyjnych przy obiekcie. Wnioski i wytyczne konserwatorskie, o których mowa wyżej winny składać się z trzech punktów: ogólnej koncepcji konserwatorskiej, wytycznych konserwatorskich do układu funkcjonalno-przestrzennego oraz wytycznych konserwatorskich do pozostałych elementów zabytku takich jak np. elementy wystroju, detal architektoniczny, zagospodarowanie otoczenia zabytku. W przypadku wytycznych do układu funkcjonalno-przestrzennego dla każdego obiektów należy wytypować elementy układu do bezwzględnej ochrony, zachowania i wyeksponowania, kolejno te w których dopuszcza się ingerencję oraz te, które można przebudować częściowo lub w całości¹². Ustalenie wytycznych tego rodzaju często bywa podstawą weryfikacji wstępnie przyjmowanej dla obiektu funkcji. Specyfika prac podejmowanych przy zabytkach, które wiążą się z działaniami adaptacyjnymi wymaga w tym punkcie rozważań szerszego uzupełnienia. W budynkach zabytkowych adaptacje realizowane są w ramach szeroko pojętych prac konserwatorsko-restauratorskich. Oznacza to współwystępowanie w zabytku, w zależności od stopnia jego zachowania, rodzajów prac ściśle konserwatorskich opracowanych na bazie nauk przyrodniczych oraz robót restauratorskich opierających się na znajomości techniki budowlanej. Już na tej podstawie stwierdzić można konieczność współpracy na etapie rozpoznania zabytku, wnioskowania i tworzenia szczegółowej dokumentacji projektowej osób wielu dziedzin nauki. Jako najważniejsze wymienić należy osoby reprezentujące następujące dyscypliny: architektura, budownictwo, konserwacja i restauracja dzieł sztuki, zabytkoznawstwo, historia sztuki, archeologia. Praktyka takich działań w Gdańsku uwzględni również osoby takich dziedzin jak geologia, petrografia oraz dziedzin ścisłych jak chemia i fizyka. Ukończenie szkoły wyższej oraz zebranie dużego doświadczenia przez czynną praktykę przy zabytkach stwarza podstawy i umożliwia poprawne podejście do zabytku, rozumienie

¹⁰ Por. Rouba Bogumiła, *Dlaczego adaptacje niszczą...*, s. 122; Grabiszewski M., dz. cyt., s. 52; Krawczyk Ryszard, *Modus operandi niszczenia zabytków nieruchomych w Polsce w ostatnim dwudziestolecu*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 510 i nn.

¹¹ Szmelter Iwona, *Współczesna teoria konserwacji i restauracji dóbr kultury. Zarys zagadnień*, *Ochrona Zabytków*, nr 2, 2006, s. 6–8, 21; Małachowicz Edmund, dz. cyt., s. 65–71; Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji...*, s. 14–16.

¹² Tajchman Jan, *Adaptacja zabytków architektury...*, s. 133; Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji...*, s. 31–32. O wartościowaniu w kontekście zabytków nieruchomych także: Frodl Walter, *Pojęcia i kryteria wartościowania zabytków. Ich oddziaływanie na praktykę konserwatorską*, Warszawa 1966; Rouba Bogumiła, *Wartościowanie w praktyce konserwatorskiej*, [w:] *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2012, s. 201–208; Szmelter Iwona, *Nowe rozumienie dziedzictwa kultury, implikacje dla wartościowania*, [w:] *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2012, s. 219–231.

problematyki konserwatorskiej oraz podejmowanie trafnych decyzji w przyszłości¹³.

W świetle obowiązujących w Polsce przepisów prawa dotyczących zabytków zagadnienie adaptacji jest regulowane w następującym zakresie. Organy ochrony zabytków, dla których wykładnia prawa jest podstawowym narzędziem pracy merytorycznej, muszą jednocześnie wykonywać nałożone na nie obowiązki ustawowe. Do obowiązków tych organów w myśl art. 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹⁴ należy „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, „zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”, „udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków”, „kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków” oraz „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. W świetle cyt. Ustawy art. 36 ust. 1 głosi, że prowadzenie prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymaga pozwolenia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków¹⁵. Wśród rodzajów prac Ustawa wymienia m.in. prace konserwatorskie, restauratorskie, budowlane, archeologiczne, przemieszczanie zabytku, jego podział, umieszczanie reklam napisów, urządzeń technicznych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. Art. 36 ust. 1 pkt 9 Ustawy mówi również o konieczności uzyskania pozwolenia na zmianę przeznaczenia zabytku lub sposobu korzystania z niego. Zgodnie z przedłożoną wyżej wykładnią adaptacji zabytków architektury nietrudno ustalić, że zakres prac wymaganych do uzgodnienia z WKZ w świetle obowiązujących przepisów, będzie obejmował zarówno prace konserwatorsko-restauratorskie, roboty budowlane, jak również zmianę przeznaczenia zabytku lub sposobu korzystania z niego, co de facto stanowi główny cel adaptacji w myśl przytoczonej we wstępie do rozważań definicji. Ustawa o ochronie zabytków (art. 27) daje również możliwość wydania zaleceń konserwatorskich dla właściciela danego zabytku, obejmujących „sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian które mogą być w tym zabytku wprowadzone”. Zagadnienie zagospodarowania zabytku nieruchomego do celów użytkowych reguluje art. 25 ust. 1 cyt. Ustawy. Mowa jest w nim o tym, że „zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków wymaga posiadania przez właściciela lub posiadacza dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; uzgodnionego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym określającym zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; uzgodnionego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości”. Powyższe podstawy prawne pokazują, że u.o.z.o.z. reguluje kwestie

¹³ Negatywne konsekwencje i przykłady podejmowania prac przy zabytkach przez osoby do tego nieprzygotowane opisuje m.in. Roubą Bogumiła, *Projektowania konserwatorskie*, s. 57–78; Roubą Bogumiła, *Dlaczego adaptacje niszczą...*, s. 113–128; Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji...*; Tajchman Jan, *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy a przyczyny jego degradacji w Polsce oraz drogi do jej powstrzymania*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 81–95.

¹⁴ Dz. U z 2014 r., poz. 1446 tj. z późniejszymi zmianami. W dalszej części artykułu jako u.o.z.o.z.

¹⁵ W dalszej części artykułu jako WKZ.

związane z adaptacją zabytków architektury. W świetle obowiązujących przepisów, pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie będącym zabytkiem jest jednym z niezbędnych warunków uzyskania pozwolenia na budowę przez właściwy miejscowo organ architektoniczno-budowlany. Obowiązek ten reguluje art. 39 ust. 1 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane¹⁶. W myśl art. 3 pkt 7 cyt. Ustawy roboty budowlane to zarówno budowa, przebudowa, montaż, remont lub rozbiórka obiektu budowlanego. Stwarza to dobre warunki do ochrony zabytków i wcześniejszego wyegzekwowania odpowiednich dla zabytku rozwiązań przez organy ochrony zabytków. Prawo budowlane reguluje obowiązki projektanta, jak również określa elementy składowe projektu budowlanego¹⁷. Z zapisów tej Ustawy wynika konieczność dostosowania dokumentacji projektowej do specyfiki obiektu, której projekt dotyczy, tym samym dla zabytku architektury winien on zawierać rozwiązania odpowiednie dla obiektu zabytkowego i dostosowane do jego możliwości technicznych, jak również uwzględniać istniejące dotychczasowe w obiekcie rozwiązania. W praktyce jest jednak tak, że organy budowlane nie włączają się w specyfikę ochrony konserwatorskiej, gdyż nie są do tego przygotowane. W konsekwencji cały ciężar uzgodnienia projektu budowlanego, a właściwie budowlano-konserwatorskiego leży po stronie organów ochrony zabytków (Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków lub innych organów, które na podstawie zawartych porozumień wykonują zadania właściwe Wojewódzkim Konserwatorom Zabytków na przekazanym w kompetencje obszarze ochrony konserwatorskiej)¹⁸. Wśród obowiązujących przepisów prawa należy wymienić również Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków¹⁹. Rozporządzenie reguluje kwestie zakresu treści i koniecznych informacji, jakie winny się znaleźć w poszczególnych, uzależnionych rodzajem planowanych prac, wnioskach składanych w celu uzyskania pozwolenia przez WKZ. Rozporządzenie określa również wymagane załączniki do poszczególnych wniosków oraz reguluje niezbędne uprawnienia osób mogących wykonywać konkretne prace przy zabytkach. W przypadku prac adaptacyjnych przy zabytkach architektury będą to kierownicy prac konserwatorskich i kierownicy robót budowlanych oraz inspektorzy nadzoru budowlanego. W zależności od zakresu prac, w niektórych przypadkach niezbędny jest udział w zespole archeologa. Weryfikacja uprawnień i niezbędnego doświadczenia przy zabytkach osób wskazanych we wnioskach znajduje się po stronie WKZ każdorazowo przed wydaniem pozwolenia na prowadzenie prac.

¹⁶ Dz. U. z 2016 r., poz. 290 tj.

¹⁷ Art. 34 ust. 2 reguluje „Zakres i treść projektu budowlanego powinny być dostosowane do specyfiki i charakteru obiektu oraz stopnia skomplikowania robót budowlanych”.

¹⁸ Na terenie województwa pomorskiego w kompetencjach Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się tylko część zabytków wpisanych do rejestru zabytków. W Gdańsku obowiązuje porozumienie z dnia 5 listopada 2015 r. pomiędzy Wojewodą Pomorskim, a Gminą Miasta Gdańska w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez Gminę Miasta Gdańska (Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z 2015r., poz. 3422), które zwiększyło dotychczasowy zakres kompetencyjny Miejskiego Konserwatora Zabytków, w tym nad zabytkami indywidualnie wpisanymi do rejestru zabytków.

¹⁹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1789.

W oparciu o zebraną praktykę z zakresu prowadzonych czynności mających na celu uzgodnienie ze strony WKZ w Gdańsku projektów remontu, przebudowy, adaptacji i często rewaloryzacji zabytków architektury oraz kolejno przygotowanie projektów decyzji pozwalających na prowadzenie prac zaobserwować można kilka prawidłowości, które przekładają się następnie na wnioski ogólne. We wstępie wskazano, że adaptacja zabytków architektury stanowi trudne zagadnienie wymagające udziału i zaangażowania przypadkowego zespołu osób, a takiego który nadrodze doświadczenia i zrozumienie problematykę konserwatorską ochrony zabytków. Wspomniana wyżej Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stwarza inwestorowi możliwość uzyskania ze strony WKZ zaleceń konserwatorskich dla przyszłego zagospodarowania zabytku. W praktyce właściciele obiektów rzadko korzystają z tego uprawnienia. W konsekwencji składają wniosek z przygotowaną, zgodnie z własnym przekonaniem, kompletną dokumentacją projektową²⁰. Zgodnie z Ustawą z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego²¹ na rozpatrzenie wniosku i załatwienie sprawy organy administracji publicznej mają 30 dni, a w sprawach trudnych liczba dni wydłuża się do 60. Zauważyć wypada, że terminowość jest jednym z czynników wpływających na charakter pracy. W oparciu o przepisy Kodeksu Postępowania Administracyjnego można wystąpić do wnioskodawcy o uzupełnienie braków formalnych, o ile wystąpiły one we wniosku, a także prowadzić postępowanie wyjaśniające, o ile jest ono niezbędne do zajęcia przez organ jednoznacznego stanowiska. W praktyce pracownik merytoryczny WKZ ma w swoim obowiązku weryfikację i sprawdzenie kompletności wniosku i złożonej dokumentacji w celu przygotowania projektu decyzji pozwalającej lub odmawiającej prowadzenia prac²². W trakcie wykonywania swoich obowiązków i prowadzenia postępowań w odniesieniu do Gdańska w sprawie uzgodnienia dokumentacji projektowej na prace konserwatorsko-restauratorskie przy zabytku architektury zauważyć można szereg czynników negatywnych, które nie pozostają bez wpływu na zabytek. Czynniki te przedstawiają się następująco:

1. niskie lub znikome przygotowanie merytoryczne do pracy przy zabytkach zespołu osób przygotowujących projekt budowlano – konserwatorski co przedkłada się na proponowane rozwiązania projektowe w zabytkach, nie zawsze dla tych zabytków właściwe, a często nawet szkodliwe;
2. różny poziom dokumentacji projektowej nie zawsze pozwalającej w sposób czytelny na określenie wpływu planowanych robót na zabytek;
3. niezajomość i brak zrozumienia dla dawnych technik budowlanych; widoczne w takich punktach dokumentacji jak np. konstrukcja historycznej stolarki okiennej, drzwiowej, więźb dachowych, a także elementów wystroju elewacji jak rodzaj, faktura tynku, uzupełnienia

²⁰ Spostrzeżenia na temat relacji inwestor–program użytkowy i wpływu tej relacji na kształt projektu adaptacji uwypukla m.in. Bogusław Szmygin, *Analiza obiektu zabytkowego jako element adaptacji do współczesnych funkcji użytkowych – metodologia światowego dziedzictwa*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 129; Czyżniewska Lucyna, *Uwagi dotyczące problemów...*, s. 19.

²¹ Dz. U. z 2016 r., poz. 23 tj. z późniejszymi zmianami.

²² Etapy prowadzenia postępowania w związku z pracami konserwatorskimi i robotami budowlanymi przy zabytkach nieruchomości omawia Szczepanowska Karolina, *Prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomości znajdujących się w obszarze ochrony konserwatorskiej. Zarys problematyki na przykładzie miasta Gdańska w świetle działalności Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków*, [w:] *Imponderabilia ochrony dziedzictwa kulturowego*, red. S. Kowalska, Poznań–Kalisz 2014, s. 308–328.

detalu w technice tradycyjnej i inne;

4. postawa i kultura osobista inwestora; brak poszanowania dla substancji oryginalnej; brak zrozumienia dla istoty ochrony zabytków; wywieranie nacisków na rodzaj i sposób prowadzenia prac, wybór materiałów, jak również zakres koniecznych przekształceń i rozbudowy zabytku²³;
5. czynnik ekonomiczny; wpływa na dobór przez właściciela obiektu zespołu projektowego, kolejno na proponowane rozwiązania projektowe, materiałowe, a także zakres koniecznej przebudowy i rozbudowy zabytku w celu zwiększenia powierzchni użytkowej i spełnienia przyjętego przez inwestora kryterium opłacalności zabytku²⁴;
6. czas; z różnych względów często krótki termin realizacji inwestycji nakładany przez inwestora;
7. procedury przetargu publicznego; o wykonawstwie prac przy zabytkach nie decyduje w pierwszej kolejności doświadczenie i praktyka osób, ale oferowana najniższa cena wykonania usługi;
8. etyka zawodowa wykonawców projektu budowlano-konserwatorskiego oraz wykonawców prac;

Wszystkie wymienione wyżej czynniki mają wpływ na jakość prowadzonego postępowania administracyjnego przez WKZ. Należy podkreślić, że wszystkie czynniki składające się o merytoryczność wykonywanej pracy wymagają dużego przygotowania ze strony pracowników WKZ do właściwej ochrony zabytków architektury i znajomości zasad współczesnej teorii konserwacji i restauracji zabytków. W przeciwnym razie osoba bez przygotowania nie byłaby w stanie zweryfikować proponowanych szkodliwych rozwiązań projektowych dla zabytku, jak również nie byłaby przygotowana do rzetelnego przedstawienia stanowiska organu ochrony zabytków i wykładni argumentów mających skłonić inwestora do zmiany dotychczasowego stanowiska. W rozmowach prowadzonych przy okazji analizy i omawiania dokumentacji projektowej bardzo często spotkać się można z przykładami swobodnej kreacji przy zabytkach, a także silnym przywiązaniem projektantów do własnych pomysłów²⁵. Takie sytuacje rodzą niepotrzebne napięcia i wymagają od organów ochrony zabytków prowadzenia umiejętnej linii obrony zabytku architektury. Jak wcześniej wspomniano praca przy zabytkach wymaga zaangażowania wielu osób, a to z kolei wiąże się z koniecznością poszanowania wszystkich członków zespołu, ale nie zwalnia z obowiązku wypracowania wyłącznie najlepszego i optymalnego rozwiązania dla zabytku, które to rozwiązanie nie będzie skutkowało utratą wartości zabytku w tym przede wszystkim wartości historycznej i artystycznej. Największy nacisk pracownicy WKZ muszą wywierać na etapie uzgadniania dokumentacji, tak by w kolejnym etapie wykonawczym nie stwarzać

²³ Podobne spostrzeżenia znaleźć można również w artykule Bogumiły Rouby, *Projektowania konserwatorskie...*, s. 63 i nn.; *Dlaczego adaptacje niszczą zabytki...*, s. 127.

²⁴ O „pazerności” inwestora w takich przypadkach pisze Jan Tajchman, *Konwencja o ochronie dziedzictwa...*, s. 83.

²⁵ Negatywne doświadczenia ze współpracy z konserwatorem zabytków, będące podstawą sformułowania opinii konserwatora jako osoby kierującej się uznaniowością, przekonanej o nieomyślności i w ten sposób decydującej o określonej realizacji przy zabytkach wymienia Małgorzata Włodarczyk, *Współczesna myśl architektoniczna o adaptacji obiektu zabytkowego czyli charakterystyka optymalnej ingerencji dla potrzeb nowej funkcji*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szymgin, Warszawa–Lublin 2009, s. 204.

możliwości swobodnego decydowania o rozwiązaniach w zabytku. Regulacje prawne dają możliwość, co więcej nakładają na organy ochrony zabytków obowiązek kontroli zabytków i wykonywanych przy nich prac, ale z drugiej strony nie ułatwiają wyegzekwowania od inwestora wypełnienia warunków konserwatorskich, a w przypadku prac wykonanych niezgodnie lub bez pozwolenia WKZ prawo daje możliwość prowadzenia postępowania w celu wydania decyzji nakazującej przywrócić zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie zabytku w określony sposób. Decyzje te dają również prawo wniesienia odwołania przez właściciela obiektu, a skorzystanie z tego prawa wiąże się w następstwie z długim czasem prowadzenia postępowania odwoławczego. W rezultacie zabytek w tej sytuacji najczęściej traci z racji upływającego czasu lub ulega trwałemu uszkodzeniu w konsekwencji uwzględnienia przez organ odwoławczy roszczeń właściciela. Z powyższych względów dobrą praktyką jest wprowadzanie korekt do projektu budowlano-konserwatorskiego do momentu uwzględnienia w nim wszystkich niezbędnych warunków i rozwiązań. Projekty te winny doceniać wartość zabytku, nie zaś zakładać jego degradację i obniżenie wartości autentyczności, integralności technicznej i estetycznej, a także wartości dawności zabytku²⁶.

W niniejszym artykule podjęto próbę omówienia problematyki adaptacji zabytków architektury z punktu widzenia organu ochrony zabytków w Gdańsku. Główny nacisk w rozważaniach skierowano na kwestię złożoności istoty i problematyki zabytków architektury, która wymaga udziału i zaangażowania szeregu osób. Od świadomości, a przede wszystkim specjalistycznej wiedzy wszystkich osób biorących udział w tym niezwykle wymagającym procesie adaptacji zabytków, jak również umiejętności dostrzegania wartości zabytków, jako dobra uniwersalnego, zależy jakość prowadzonego postępowania. Działaniu wszystkich osób winno przyświecać wewnętrzne przekonanie o konieczności dbania o dobro zabytków, jak również poczucie społecznego obowiązku ich ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń. Obowiązek ten spoczywa na wszystkich obywatelach, tak jak spuścizna kulturowa składa się na tożsamość historyczną narodu. Zdobyte dotychczas doświadczenie pozwala postulować w tym miejscu o stałe doszkalać się osób chcących pracować w sektorze ochrony zabytków, o zabieganie przez te osoby zdobywania potrzebnej praktyki, pokazującej w rezultacie różnorodność zabytków i rozwiązań w nich stosowanych. Wraz z praktyką nabiera się właściwej doświadczeniu pokory. Cecha ta jest w przypadku pracy o omawianym charakterze wysoce pożądana i może ustrzec przed zbyt pochopnymi, nie do końca przemyślanymi i przez to dobrymi decyzjami dla zabytków.

Jednym z postanowień i uchwał II Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków odbywającego się w 1964 r. w Wenecji (tzw. Karta Wenecka – 1964 r.) jest zapis mówiący, że „Konserwacji zabytków zawsze sprzyja ich użytkowanie na cele użyteczne społecznie: użytkowanie takie jest zatem pożądane, nie może wszakże pociągać za sobą zmian układu bądź wystroju budowli. Są to granice, w jakich należy pojmować i można dopuszczać zagospodarowanie, wymagane przez ewolucje zwyczajów i obyczajów” [art. 5]. Można zatem zauważyć, że sformułowane 50 lat temu postanowienia Karty Weneckiej z racji uniwersalności są obowiązujące w dzisiejszym pojmowaniu zasad konserwacji i restauracji zabytków²⁷.

Pomimo szeregu czynników negatywnych, a niekiedy również nieprzyjemnych doświadczeń, po stronie których każdorazowo stoi człowiek – zespół ludzi, należy podejmować trud adaptacji zabytków

²⁶ Por. Bogumiła Rouba, *Dlaczego adaptacje niszczą zabytki...*, s. 113.

²⁷ Postanowienia Karty Weneckiej wciąż stanowią przyczynek do żywej naukowej dyskusji i polemiki badawczej. Por. Bukowska Weronika, Krawczyk Janusz (red.), *Karta Wenecka 1964–2014*, Toruń 2015.

architektury. Tylko w taki sposób zapewniamy istnienie zabytków w przyszłości. Realizacja adaptacji zabytków z odpowiednio dobraną i przemyślaną funkcją, jak również dbałością o wyeksponowanie wszystkich wartości zabytkowych, wpisuje zabytek jako ważny punkt miejsca, w którym się on znajduje. Wywołuje on dobre skojarzenia i wpływa na budowanie społecznej więzi i identyfikacji z miejscem. Dla zobrazowania tak rozumianych działań adaptacyjnych wybrano z terenu Gdańska trzy przykłady udanych realizacji (ryc. 1–5). Pierwszym z przykładów jest dom podmiejski z kuźnią – obecnie Centrum Aktywizacji i Innowacji Kuźnia (ryc. 1–2). Przeprowadzone prace zostały wyróżnione w konkursie Zabytek Zadbane w 2013 roku w kategorii „Architektura i konstrukcje drewniane”²⁸.

Ryc. 1. Gdańsk Gościnną 10. Dom podmiejski z kuźnią. Stan po pracach konserwatorsko-restauratorskich.
Fot. K. Szczepanowska.

Ryc. 2. Gdańsk Gościnną 10. Dom podmiejski z kuźnią w trakcie prac konserwatorsko-restauratorskich.
Fot. K. Szczepanowska.

²⁸ por. także Marek Z. Barański, Maria Karolina Kocińska, *Kuźnia na Oruni. Aktywizacja społeczności lokalnej wokół zabytku, Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 145–147.

Drugi z wybranych przykładów obejmuje spichlerz Błękitny Baranek – obecnie oddział Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, Centrum Edukacji Archeologicznej (ryc. 3). Przeprowadzone prace zyskały uznanie w konkursie Zabytek Zadbane w 2012 roku w kategorii „Adaptacja obiektów zabytkowych”²⁹.

Ryc. 3. Gdańsk Chmielna 53. Spichlerz Błękitny Baranek. Fragment elewacji. Stan po pracach konserwatorsko-restauratorskich. Fot. K. Szczepanowska.

Katalog dobrych przykładów zamyka kościół św. Jana – obecnie Centrum św. Jana, w którym współwystępuje funkcja sakralna i świecka związana z prowadzeniem i promowaniem szerokiej działalności kulturalnej w mieście (ryc. 4–5)³⁰.

²⁹ Por. także Henryk Paner, *Spichlerz Błękitny Baranek. Wyspa Skarbów i ratowanie ostatniego gdańskiego spichlerza, Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 136–139.

³⁰ Por. Iwona Berent, Jakub Szczepański, *Kościół św. Jana w Gdańsku*, Gdańsk 2012 – tam bogaty zbiór ilustracji; Iwona Berent, *Kościół św. Jana w Gdańsku. Sacrum i profanum, Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 61–67.

Ryc. 4. Gdańsk, kościół św. Jana. Fragment elewacji po pracach konserwatorskich. Fot. K. Szczepanowska.

Ryc. 5. Gdańsk, kościół św. Jana. Wybrane fragmenty wnętrza. Stan po pracach konserwatorskich. Fot. K. Szczepanowska.

Powyższe przykłady świadczą, że realizacje są doceniane i wyróżniane przez specjalnie powołane w tym celu komisje³¹. Takie pożądanie w skutkach działania należy kontynuować, ponieważ dodatkowo utwierdzają one w przekonaniu o wysokiej wartości podjętego trudu. Obcowanie z zabytkami, w których zachowano i wyeksponowano wszystkie jego walory jest warte podejmowania walki w sprawie ochrony zabytku i rekompensuje rolę „konserwatora jako przeszkody gdy podejmowane są krótkowzroczne decyzje”³².

---

³¹ Jednym z konkursów o charakterze ogólnopolskim jest konkurs pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod nazwą Zabytek Zadbane, promujący wzorowo przeprowadzone prace konserwatorskie i konserwatorsko-restauratorskie w wybranych kategoriach.

³² Iwona Szmelter, *Współczesna teoria konserwacji...*, s. 36.

LITERATURA

1. Barański Marek Z., Kocińska Maria Karolina, Kuźnia na Oruni. *Aktywizacja społeczności lokalnej wokół zabytku, Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 145–147.
2. Bąkowski Tomasz, *Udział wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie inwestycyjno-budowlanym oraz w innych postępowaniach związanych ze zmianą przeznaczenia lub zagospodarowania nieruchomości*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 285–301.
3. Berent Iwona, Szczepański Jakub, *Kościół św. Jana w Gdańsku*, Gdańsk 2012.
4. Berent Iwona, *Kościół św. Jana w Gdańsku. Sacrum i profanum, Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 61–67.
5. Bukowska Weronika, Krawczyk Janusz (red.), *Karta Wenecka 1964–2014*, Toruń 2015.
6. Czyżniewska Lucyna, *Uwagi dotyczące problemów adaptacji obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 19–28.
7. Frodl Walter, *Pojęcia i kryteria wartościowania zabytków. Ich oddziaływanie na praktykę konserwatorską*, Warszawa 1966.
8. Gawlicki Marcin, *Funkcja zabytku – wyznacznik wartości czy pole konfliktu*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 129–136.
9. Grabiszewski Marek, *Adaptacje budowli zabytkowych na cele hotelowe*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 43–53.
10. *Karta Wenecka, Postanowienia i Uchwały Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków w Wenecji w 1964 r. (Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych)*, [w:] *Vademecum Konserwatora Zabytków – Międzynarodowe Normy Ochrony Dziedzictwa Kultury*. Biuletyn ICOMOS, Warszawa 1996, s. 19–28.
11. Krawczyk Ryszard, *Modus operandi niszczenia zabytków nieruchomych w Polsce w ostatnim dwudziestoleciu*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 508–520.
12. Małachowicz Edmund, *Konserwacja i rewitalizacja architektury w środowisku kulturowym*, Wrocław 2007.
13. Molski Piotr, *Adaptacja – formy i uwarunkowania*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 87–97.
14. Molski Piotr, *Funkcja – atrybutem wartości i ochrony zabytku*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 189–194.
15. Pabisiak Ewelina, *Nadzór konserwatorski – propozycje zmian ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 343–354.
16. Paner Henryk, *Spichlerz Błękitny Baranek. Wyspa Skarbów i ratowanie ostatniego gdańskiego spichlerza*, *Renowacje i Zabytki*, nr 3, 2013, s. 136–139.

17. Rouba Bogumiła, *Proces ochrony dóbr kultury. Pojęcia, terminologia*, [w:] *Ars longa vita brevis – tradycyjne i nowoczesne badania dzieł sztuki*, Toruń 2003, s. 346–379.
18. Rouba Bogumiła, *Projektowania konserwatorskie*, *Ochrona Zabytków*, nr 1, 2008, s. 57–78.
19. Rouba Bogumiła, *Dlaczego adaptacje niszczą zabytki i czy tak być musi?*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 113–128.
20. Rouba Bogumiła, *Wartościowanie w praktyce konserwatorskiej*, [w:] *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2012, s. 201–208.
21. Rouba Rafał, *Hotele w obiektach zabytkowych*, *Ochrona Zabytków*, nr 1–2, 2004, s. 143–164.
22. Szczepanowska Karolina, *Prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych znajdujących się w obszarze ochrony konserwatorskiej. Zarys problematyki na przykładzie miasta Gdańska w świetle działalności Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków*, [w:] *Imponderabilia ochrony dziedzictwa kulturowego*, red. S. Kowalska, Poznań–Kalisz 2014, s. 308–328.
23. Szmelter Iwona, *Współczesna teoria konserwacji i restauracji dóbr kultury. Zarys zagadnień*, *Ochrona Zabytków*, nr 2, 2006, s. 5–39.
24. Szmelter Iwona, *Nowe rozumienie dziedzictwa kultury, implikacje dla wartościowania*, [w:] *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2012, s. 219–231.
25. Szmygin Bogusław, *Analiza obiektu zabytkowego jako element adaptacji do współczesnych funkcji użytkowych – metodologia światowego dziedzictwa*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 129–136.
26. Tajchman Jan, *Adaptacja zabytków architektury w świetle współczesnej teorii ochrony i konserwacji dóbr kultury*, [w:] *Konferencja Naukowo-Techniczna. Konserwacja, wzmacnianie i modernizacja budowlanych obiektów historycznych i współczesnych*, red. G. Rakowski, Kielce 2001, s. 131–142.
27. Tajchman Jan, *Metoda konserwacji i restauracji dziedzictwa architektonicznego w zakresie zabytkowych budowli*, Toruń 2009.
28. Tajchman Jan, *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy a przyczyny jego degradacji w Polsce oraz drogi do jej powstrzymania*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk 2014, s. 81–95.
29. Tajchman Jan, Piaskowska Beata, *Na czym polega metoda adaptacji zabytków architektury do współczesnych funkcji*, [w:] *Wartość funkcji w obiektach zabytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa 2014, s. 299–314.
30. Włodarczyk Małgorzata, *Współczesna myśl architektoniczna w adaptacji obiektu zabytkowego czyli charakterystyka optymalnej ingerencji dla potrzeb nowej funkcji*, [w:] *Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych*, red. B. Szmygin, Warszawa–Lublin 2009, s. 203–208.

ŹRÓDŁA PRAWA

1. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 23 tekst jednolity z późniejszymi zmianami).
2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2016r., poz. 290 tekst jednolity).
3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2014 r., poz. 1446 tekst jednolity z późniejszymi zmianami).
4. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2015r., poz. 1422 tj.).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2015r., poz. 1789).
6. Porozumienie z dnia 5 listopada 2015 r. pomiędzy Wojewodą Pomorskim, a Gminą Miasta Gdańska w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez Gminę Miasta Gdańska (Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z 2015 r., poz. 3422).